

DOPAD PŘEV RATU NA MAJDANU NA CIVILNÍ OBYVAELSTVO

IMPACT OF THE MAIDAN REVOLUTION ON CIVILIANS

Jan SMETANA ¹

SUMMARY:

Author is an officer of the Czech Army but this paper is part of his personal academic research at Faculty of Biomedical Engineering at the Czech Technical University, where he studies. This article presents author's own research and not official stances of the Czech Ministry of Defense and his conclusions can be different. This paper describes some results of Maidan revolution till nowadays and its impact on civilians in Ukraine. It is analysis which uses mainly information collected by author during his visit of Kiev. The physical impact of the revolution on civilians is very important for making of future possible assistance to them. In addition, a lot of Maidan victims were civilians and this paper tries to answer, why did they lost their life and what their sacrifice have brought to Ukraine in period, when the protection of civilians is one of the most important job of every government during the war.

KEYWORDS: Civil protection, Conflict, Demonstration, Kiev, Maidan, Protests, Ukraine, Victims, Violence, War.

ÚVOD

„Lesku a vážnosti však nedodávají vládcům jen a jen válečné úspěchy, ale i obratná správa země.“ [1]

Slovy N. Machiavelliho začíná právě tento článek, který se pokouší poukázat na tragické následky absence obratné správy dané země a současně na důsledky silového řešení vzniklé situace, včetně násilné příčiny, která nešťastné řešení vyvolala.

Článek má za cíl alespoň stručně popsat, zhodnotit a zanalyzovat dopad událostí na Majdanu v roce 2014 na civilní obyvatelstvo Ukrajiny. Ukrajinská krize sice stále není u konce, ale již lze alespoň stručně analyzovat, jaký přímý dopad na obyvatelstvo Ukrajiny i celou zemi měly události z roku 2014 v krátkodobém horizontu. Rovněž se tak pokouší nezaujatě poukázat na hlavní problémy směřování současné Ukrajiny.

Téma je sice do značné míry politologické, ale v tomto případě má politika přímý dopad na životy několika desítek milionů běžných obyvatel, kteří současnou krizí trpí nejvíce a jejichž ochrana by měla být hlavním cílem ukrajinské vlády, stejně tak jako mezinárodního společenství. Podobně je

s ochranou obyvatelstva a jeho životní úrovní spojena ekonomická situace země, mající přímý dopad na životní úroveň obyvatel (včetně jejich sociálního zabezpečení, úrovně bezpečnosti a dalších prvků infrastruktury země) což je důvodem, proč jsou i v tomto článku zmíněny některé vybrané ekonomické ukazatele. Zároveň se článek snaží odpovědět na otázku, co prospěšného vlastně přineslo obětování takového množství životů civilistů na Majdanu současné Ukrajine.

Tato stručná analýza je originálním textem autora, který vychází z výzkumu, který provedl autor na místě a následně jeho výsledky analyzoval. Jde o výzkum na kvalitativní úrovni. Nicméně, práce představuje některé základní teze, které jsou odvozeny z autorova osobního poznání místa tragických událostí a z oficiálních údajů.

V rámci zachování maximální míry objektivity se autor většinou snaží vyhnout politickému hodnocení situace, včetně politického hodnocení orientace na Východ, či Západ a toto hodnocení v tomto článku je prováděno pouze s ohledem na lidské ztráty z řad obyvatel Kyjeva a Ukrajiny. Autor se tedy zabývá hodnocením událostí a jejich možných následků z hlediska ochrany obyvatelstva a ekonomické situace země, která je s životní

¹ Jan Smetana, kpt. Mgr., Fakulta biomedicínského inženýrství ČVUT Praha, nám. Sítná 3105, 272 01 Kladno, tel. +420 737 556 130, e-mail: smetana@c4ss.cz.

úrovní tamních civilistů přímo spojena. To je důvodem, proč autor nehodnotí ani ztráty tamních civilistů jako projev hrdinství, ale považuje je za důsledek selhání systému jako takového, neboť nedokázal ochránit své vlastní obyvatelstvo před zkázou a tudíž se ukázal jako zcela nefunkční. Na tento problém naráží citát na začátku článku, neboť ochránit vlastní obyvatelstvo je hlavním cílem „vladaře“, respektive v dnešní době státu a jeho vlády.

Metodologicky přistupuje autor k problematice z pohledu realismu, kde hlavní roli hraje přirozená touha člověka po moci, která je chápána jako moc materiální nebo vojenská [2]. Autor tak považuje za klíčové ztráty nebo zisky území, materiálních a ekonomických prostředků nebo lidských životů a nezabývá se ve článku problematikou ideologie. Ta je sice u problematiky Majdanu podstatná, nicméně pro potřebu řešení problematiky z pohledu ochrany obyvatelstva není vhodná, neboť by téma mohla značně zpolitizovat a omezovat možnost nezaujatého pohledu. Navíc, realismus je legitimní teorií mezinárodních vztahů, kterou lze v tomto případě aplikovat, což ospravedlňuje autora k jeho použití.

Hlavní teze článku říká, že na Majdanu nešlo vlastně o hrdinské činy dnes padlých, ale o zbytečnou oběť nevinných (ze značné části) civilistů, kteří tam při projevech nevole se zahraniční politikou svého tehdy legitimního prezidenta V. Janukovyče přišli zbytečně o život. To souvisí s hlavní výzkumnou otázkou tohoto článku, na přínos jejich obětí pro Ukrajinu. Článek v žádném případě nezlehčuje oběť ukrajinských občanů na Majdanu, ale naopak s plným respektem a v úctě k jejich pozůstalým se snaží zjistit, do jaké míry byla jejich oběť pro dnešní Ukrajinu přínosem a jak fungoval systém ochrany obyvatelstva během klíčových událostí.

1. UDÁLOSTI NA MAJDANU

První kapitola se věnuje popisu situace na Majdanu tak, jak to uvádí tamní oficiální zdroje, neboť pro pochopení dopadu Majdanu na obyvatelstvo je nezbytná znalost právě těchto událostí. Problematika je uchopena především z pohledu souslednosti událostí a ochrany obyvatelstva, která zde nejvíce selhala. Na tomto selhání však měli největší podíl viny právě sami protestující, kteří vyvolali mimořádnou událost, na kterou tamní vládní síly musely nutně zareagovat (přiměřenost této reakce není předmětem tohoto článku, mj. z důvodu zachování maximální míry jeho objektivit).

Pro lepší pochopení situace je třeba si uvědomit situaci na Ukrajině před vypuknutí nepokojů na Majdanu. Nešlo zde jen o protest proti odmítnutí podpisu asociační dohody s Evropskou unií, ale pravděpodobně o dlouhodobý vliv strukturálního násilí proti civilnímu obyvatelstvu. Toto strukturální násilí popisuje J. Galtung jako násilí v řadě podob, jimiž může být útlak obyvatelstva, chudoba, znečištění životního prostředí a další podobné negativní jevy zapříčiněné mocenskými a politickými strukturami. Toto strukturální násilí tak nemusí být záměrné a zamířené proti konkrétním osobám, ale později může být příčinou vlastního konfliktu [3]. Podle názorů některých odborníků navíc protesty na Majdanu byly spíše protesty proti tamní dlouhodobě neutěšené společenské situaci, včetně systému moci oligarchů, než proti politice odmítnutí asociační dohody s Evropskou unií [4].

Skutečností však zůstává, že oficiální politika (odmítnutí asociační dohody) tehdejšího prezidenta V. Janukovyče sehrála roli spouštěcího mechanismu, který odstartoval vlnu fyzického násilí, které se odehrálo v ulicích Kyjeva. Obrázek 1. vychází z oficiálních ukrajinských zdrojů a zobrazuje rozmístění a postup jednotlivých sil na Majdanu.

V noci 11. 12. 2013 v jednu hodinu ráno místního času vládní síly zaútočily na Majdan ze směru ulice Institutska a Evropského náměstí. Po třetí hodině ráno místního času vládní síly zaútočili na Kyjevskou radnici. Díky poplachu vyhlášeného místními obyvateli pomocí zvonů v klášteře sv. Michala Golden-Dome a na sociálních sítích, tisíce obyvatel Kyjeva přišlo na Majdan podpořit protestující. Výsledkem bylo stažení vládních sil zpět. V té době rovněž tisíce obyvatel (údajně až půl milionu) slavilo Nový Rok právě na Majdanu (7. 1. 2014).

V těch dnech probíhalo na Majdanu mnoho oslav, kulturních akcí a dalších událostí spojených s oslavami Nového Roku až do 16. 1. 2014 (do tohoto dne byla situace relativně klidná). Ve stejné době a na stejném místě však protestující pokračovali rovněž ve svých aktivitách a majdanský stanový tábor se stále rozrůstal. Dne 16. 1. 2016 Parlament přijal 10 zákonů namířených proti protestujícím (zákony omezovaly možnosti shromažďování a projevu). Tyto zákony byly údajně podle současných oficiálních ukrajinských zdrojů přijaty nelegitimně a v rozporu s tamním právem. Za cíl měly mj. postihnout protestující

a nastolit konec nepokojů. Zde je tedy jakýsi náznak snahy ochrany veřejného pořádku pomocí legislativní úpravy, neboť údajně tehdejší zákony byly nepostačující. Otázkou pro právníky však zůstává, do jaké míry byla legislativní úprava nezbytná a zda byla v souladu se základními lidskými právy a svobodami. Následně však byly zákony na základě vyjednávání opozice s vládou zrušeny a dokonce byla přislíbena amnestie pro zadržené protestující. V té době si však potyčky mezi demonstranty a vládními silami vyžádali první oběť a ústupek tehdejší vlády byl již pro uspokojení demonstrujících nedostačující.

Ve večerních hodinách 18. 2. 2014 byla nasazena obrněná technika ze strany vládních sil proti barikádám protestujících (ze směru Evropského náměstí), kteří tvrdě bránili své pozice na Majdanu. Protestující (kterých tam bylo údajně až 20 000) na svoji obranu použili Molotovovi koktejly. Boje pokračovaly i během noci, kdy kolem půlnoci byla podpálena budova Obchodní unie, což údajně zapříčinily vládní speciální síly. Uvnitř bylo velitelství protestujících, jednotka první pomoci a tiskové centrum. V prvním patře pak kuchyň a místo sběru teplého oblečení. Rovněž tam bylo v té době mnoho civilistů. Mimochodem, informace o dopadení pachatelů požáru stále chybí a tento zločin zůstal dodnes nevyšetřen [5].

Základní organizační jednotkou domobranou Majdanu byla tzv. *Сотня*, což lze doslovně přeložit jako setnina, která je přibližně početním ekvivalentem běžné roty. Ty byly zodpovědné za fyzickou ochranu (oficiální zdroje uvádí ochranu, nikoliv obranu) protestujících a udržování veřejného pořádku. Tyto roty čítaly mezi 70 až 150 osobami několika národností i obou pohlaví. Jejich počet postupně vzrůstal a v době vrcholu převratu bylo těchto rot na Majdanu 42.

Zdravotní služba, jedna z hlavních složek, která měla být na místě přítomna, však byla ponechána především v rukou dobrovolníků, kteří vytvořili tuto službu *ad hoc* právě na Majdanu po porážce protestujících již 30. 11. 2013. Jejich stanoviště byla na Budynoku Profspiloku, na radnici, v Říjnovém paláci, klášteře sv. Michaela a sv. Vasilu Velikého jako i v dalších lokalitách. Tato dobrovolná služba dopravila raněné po prvotním ošetření do dobrovolnického zařízení, vybudovaného pro tento účel.

Z pohledu ochrany obyvatelstva zde došlo k mnoha pochybením a dezinformacím, díky

kterým přišlo na Majdanu o život přibližně až 130 lidí a z toho 18 příslušníků policie [6]. Tedy, většinou se jednalo o civilisty. První skutečností, která je poněkud zavádějící, jsou počty protestujících. Samy oficiální zdroje připouští, že mnoho lidí tam pouze slavilo příchod Nového roku, čemuž odpovídá výrazná převaha civilistů na Majdanu.

Rovněž jako zavádějící může být použití pojmu ochrana a obrana obyvatel. Nespornou skutečností však zůstává absence oficiálních vládních sborů, poskytujících první pomoc nezávisle zraněným z obou stran. Pokud však byla oblast uzavřena a protestující byli v části města zabarikádováni (včetně použití zapálených barikád), tak sami znemožnili přístup těchto oficiálních a profesionálních záchranných složek k sobě. Proto byli nuceni vytvořit *ad hoc* dobrovolnické skupiny poskytující první pomoc. Rovněž útoky odstřelovačů na řady protestujících měly fatální následky (jak na přímé události na Majdanu, tak na politické důsledky po patřičné medializaci), kterým bylo možno předejít.

Podle místních obyvatel tito odstřelovači nikdy nebyli dopadeni, protože údajně uprchli do zahraničí. Jejich účast však nebyla nikdy řádně vyšetřena, podobně jako výše uvedený požár. Při podrobném studiu fotografického materiálu běžně dostupného na internetu [7] lze pochopit, že demonstrující byli vybaveni prostředky individuální ochrany jednotlivce (přilbami, neprůstřelnými vestami, ochrannými maskami, atd.) a mnoho z nich bylo rovněž ozbrojeno.

V kombinaci s použitím Molotovových koktejlů (nutno podotknout, že se z hlediska vedení války jedná o zápalnou látku, jejíž použití je mezinárodními normami v ozbrojených konfliktech omezeno Ženevskými úmluvami) [8] proto představovali protestující z pohledu oficiálních bezpečnostních složek vážnou hrozbu. Z hlediska taktiky a zodpovědného velení operace na obnovení veřejného pořádku vládními silami je pochopitelné nasazení těžké vojenské techniky a zbraní pro případ sebeobrany. Tuto potřebu dokládá právě počet 18 mrtvých ze strany Policie. Z tohoto pohledu je taktéž pochopitelné nasazení vládních sil (včetně jednotek Berkut) i z hlediska práva, neboť v té době byl V. Janukovyč stále legitimním prezidentem Ukrajiny a jakékoliv násilnosti byly proto zcela protiprávní a tehdejší vláda měla za zákonnou povinnost udržet v ulicích klid a zabránit ztrátám na životech, zdraví i majetku obyvatel. Následné odvolání prezidenta V. Janukovyče

parlamentem a volba A. Jaceňuka za premiéra vedla k okamžitému nasazení ozbrojených sil proti separatistům na východě Ukrajiny, což lze považovat za regulérní prvek občanské války.

Stopy násilností jsou na Majdanu vidět dodnes, přičemž materiální škody lze za patřičných finančních nákladů a odvedení potřebné práce odstranit, zatímco postižení i pozůstalí si fyzické i duševní následky mnohdy ponесou celý život.

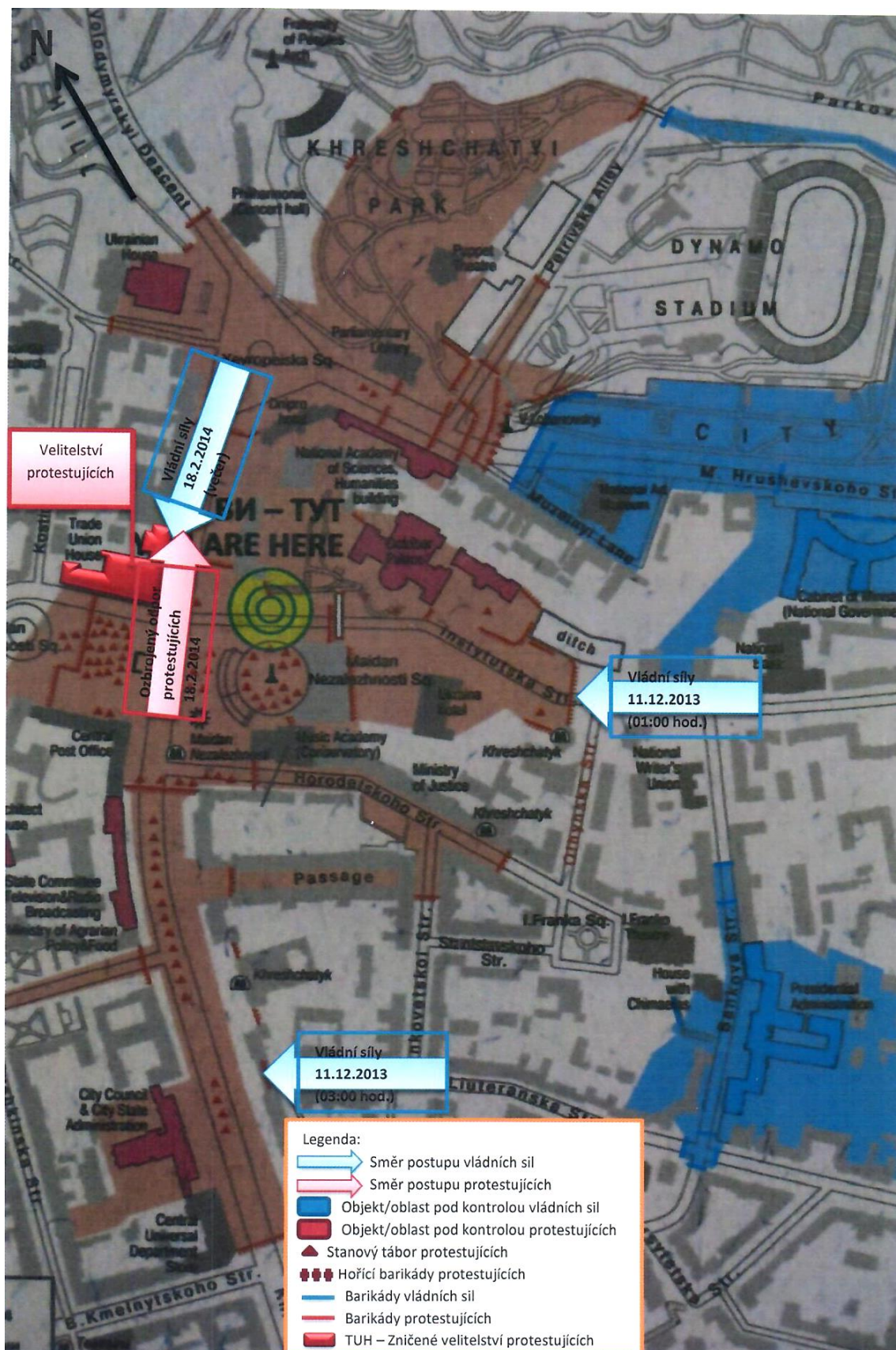
Nelze opomenout ani roli určitých organizovaných skupin, jako jsou například krajně pravicový Pravý sektor nebo Společná věc. Pravý sektor, jehož jádro pochází z militantních fanoušků fotbalového klubu Dynamo Kyjev (jehož stadion je od Majdanu nedaleko), nemá žádnou politickou doktrínu, ani členství Ukrajiny v EU, ale zato se angažoval právě při násilnostech, kdy jeho členové používali proti oficiálním bezpečnostním složkám železné tyče, kamení a zápalné láhve. Členové Společné věci, bývalí aktivisté strany Svoboda, která byla rovněž nacionalisticky orientována, byli pod vedením méně radikálního O. Danyljuka, který působil jako aktivista již během „Oranžové revoluce“ [9]. Právě tyto organizované skupiny sehráli hlavní úlohu při násilnostech, které byly i podle oficiálních zdrojů relativně dobře organizované (viz výše uvedený popis událostí). Zapojení těchto organizovaných skupin je proto závažným argumentem k oprávnění zásahu jednotek policie, které proti demonstrantům zasahovali za účelem obnovení veřejného pořádku, což je jedním z hlavních policejních úkolů většiny demokratických států.

2. DOPAD PŘEVRTU NA SOUČASNÉ OBYVATELE UKRAJINY

Pro zhodnocení dopadů událostí na Majdanu na ukrajinskou ekonomiku a tím i na ukrajinské obyvatelstvo je třeba sečíst zisky a ztráty, které Majdan přinesl Ukrajině. Zde je třeba připomenout, že právě realismus je metodou použitou pro hodnocení zisků a ztrát a naopak idealismus je zde zcela pominut. Jde tak pouze o materiální hodnocení se zanedbáním ideologie. Nicméně, právě materiální a realistické hodnocení je použito záměrně, neboť zamezuje politizaci vlastního článku a mělo by tak přispět k jeho větší objektivitě.

Z pohledu porovnání zisků a ztrát je nezbytné si položit otázku, co Ukrajina Majdanem ztratila, získala a jak by pravděpodobně vypadala situace, kdyby k těmto událostem nedošlo. Takovéto úvahy jsou pochopitelně těžko představitelné, nicméně alespoň základní představu si takto lze udělat. Pokud vezmeme v úvahu, že Majdan byl první událostí, která konflikt zapříčinila, tak lze sečíst základní důsledky, kterými jsou mj. ztráta Krymu, faktická ztráta rozsáhlých území na východě země, materiální ztráty přímo zapříčiněné bojovými operacemi, ekonomické ztráty v důsledku přerušení spolupráce s Ruskou federací a především, ztráta téměř 9 800 lidských životů a 22 800 zraněných [10], včetně nákladů na jejich léčení. Naopak ziskem je teoretická spolupráce a sblížení s Evropskou unií a NATO. Reálný zisk v podobě této spolupráce však zůstává stále spíše na papíře a ve slibech některých politiků. To je vidět na obr. 2, kde je zachycena americká pomoc Ukrajině od roku 1993 do současnosti. Tuto pomoc realizuje US Aid (Americká agentura pro mezinárodní pomoc).

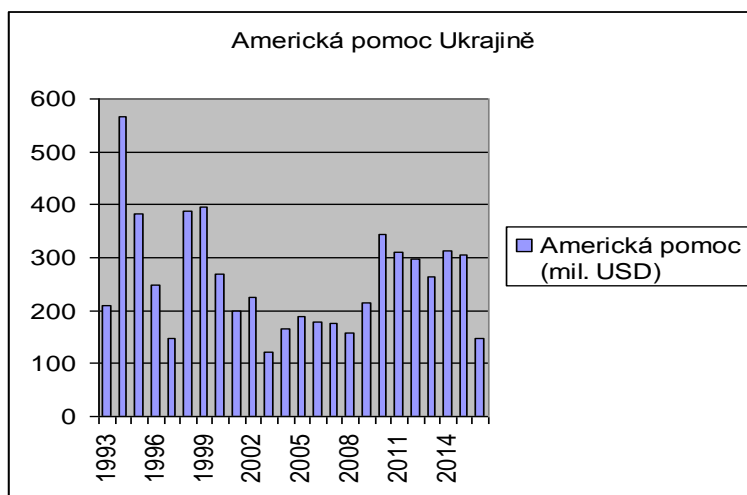
Významný nárůst pomoci Ukrajině je zde vidět v roce 2010, nicméně se vznikem krize a novou ukrajinskou orientací země na Západ po roce 2014 zde není patrný žádný nárůst finančních prostředků. Otázkou zůstává rok 2016, který zachycuje dokonce zhruba poloviční propad pomoci, nicméně podle údajů tento rok zde ještě není zaúčtovaný celý [11]. Při pohledu na obchodní bilanci Ukrajiny s Evropskou unií, kterou zachycuje obr. 3, opět vyniknou především záporné hodnoty v neprospěch ukrajinského exportu, který se za posledních pět let prakticky nezměnil. Naopak import zemí EU na Ukrajinu mezi roky 2015 a 2016 vzrostl téměř o 2,5 mil. EUR [12]. Z pohledu mezinárodního obchodu statistiky neukazují žádnou viditelnou snahu EU Ukrajině pomoci, ale spíše naopak najít další odbytiště pro vlastní zboží. Z těchto údajů lze odvozovat minimální reálný zájem západních aktérů Ukrajině opravdu fyzicky pomoci. S tím korespondují různé spekulace o možném snížení americké pomoci Ukrajině v rámci rozpočtových škrťů nové americké administrativy prezidenta D. Trumpa [13]. Celkově tedy tyto zisky a ztráty po majdanových událostech vycházejí jednoznačně v ukrajinský neprospěch.

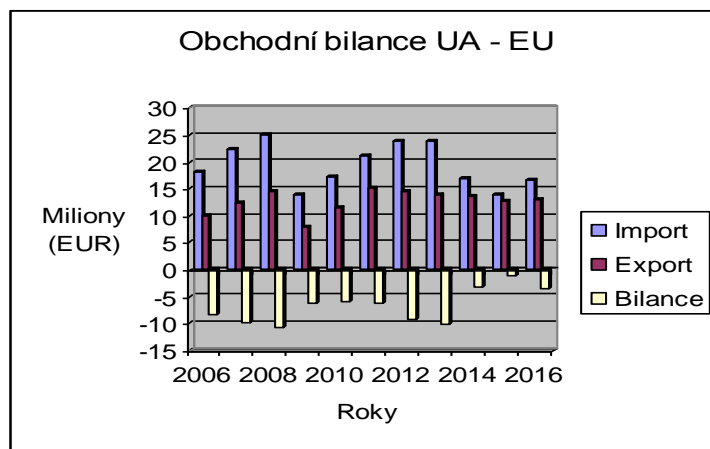
Zdroj: Informační tabule umístěné na Majdanu
Obrázek 1. Rozmístění a postup sil na Majdanu

Pokud bychom použili stejný vzorec pro teorii, co by se teoreticky stalo v případě, kdyby Majdan neproběhl, lze usuzovat v zachování Krymu Ukrajině, stejně jako jejich východních částí (tedy obecně by byla zachována územní celistvost země), zachování alespoň minimálních zisků z ekonomické spolupráce s Ruskou federací, zachování téměř 10 000 lidí naživu (včetně absence téměř 23 000 zraněných) a absenci materiálních ztrát spojených s bojovými operacemi. Naopak Ukrajina by v tomto případě vyměnila západní orientaci za tu ruskou (teoretická výhodnost zde není záměrně uvedena, neboť by opět mohlo dojít k politizaci tématu a k nepatřičným spekulacím). Čtenář si však může sám zkusit odpovědět na otázku, která z těchto dvou variant by byla pro Ukrajinu výhodnější.

Ekonomické ukazatele jsou jedněmi z hlavních faktorů, ovlivňujících životní úroveň civilních obyvatel, proto je právě jim věnována taková pozornost v tomto článku. Na jejich základě lze nestranně a bez předsudků vyvodit řadu zajímavých závěrů. Stav ekonomiky navíc vypovídá i o stavu dalších odvětví veřejného sektoru, neboť stěží lze financovat infrastrukturu, obranu, vzdělávání, sociální služby a další položky státního rozpočtu (ať už přímo, či nepřímo související s ochranou obyvatelstva), když ekonomika vykazuje dlouhodobě negativní hodnoty. Na takovou situaci poukazují i slova N. Machiavelliho, který říká: "Každý měsíc má své dno a jednoho dne už není z čeho dávat. Zchudlý panovník je všem pro smích, nikdo si ho neváží, a když se snaží z nouze vybřednout, vyslouží si pověst vyříducha a nenávisť" [1].

Zdroj: Zpracováno autorem na základě USAID [11]
Obrázek 2. Americká pomoc Ukrajině

Zdroj: Zpracováno autorem na základě EUROSTAT [12]
Obrázek 3. Obchodní bilance Ukrajina - EU

3. VYBRANÉ MEZINÁRODNÍ ASPEKTY KRIZE

Tato kapitola stručně dokresluje některé mezinárodní faktory Ukrajinské krize. Především se zaměřuje na vlastní rusko-ukrajinské vztahy, Evropskou unii a Spojené státy americké. Všichni tito aktéři sehráli svoji úlohu. Smutným faktem zůstává, že sama Ukrajina vyšla z těchto her některých velmocí jako hlavní oběť s největšími ztrátami. Ukrajinské vedení si přes rozlohu země, průmyslový potenciál (především východu země), počet obyvatel a zemědělský význam nedokázala vybudovat a následně udržet roli státu, který by těžil z geografické a kulturní blízkosti k Ruské federaci i blízkým hranicím Evropské unie. Ukrajinská orientace pouze na jednu nebo druhou stranu tak bude patrně dlouhodobě ničit ukrajinskou ekonomiku a její pozici na poli mezinárodních vztahů, což se negativně promítne do životní úrovně ukrajinských obyvatel.

Z pohledu vlivu zahraničních aktérů je od začátku krize patrný vliv Evropské unie a Ruské federace. Ruská federace se pevně postavila za zájmy svých menšin na Krymu a ve východních částech Ukrajiny. Její angažmá je patrné na příkladu evakuace prezidenta V. Janukovyče, který však v době událostí na Majdanu byl legitimním prezidentem Ukrajiny.

Nutno podotknout, že ruské zájmy na Ukrajině jsou zcela zřejmé a z pohledu realismu i legitimní. Naopak EU, která tradičně vystupuje jako aktér, usilující o mír a prosperitu ve svém pohraničí se postavila jednoznačně na podporu demonstrovajících, bez ohledu na jejich násilné projevy. Zde je patrně velké pochybení Evropské unie, která místo toho, aby využila svoji tradiční „soft-power“ a postavila se do role „mediátora konfliktu“, čímž by ve finále mohla sklidit vděk od obou stran a její role by v regionu mohla významně vzrůst, tak se jednoznačně postavila na jednu stranu konfliktu, kterou všemožně podporovala i za cenu vlastních ekonomických ztrát z protiruských sankcí a v rozporu s vlastními hodnotami v případě podpory ukrajinské vlády, která podporuje nacionalistická hnutí (příkladem je oficiální přejmenování ulice v Kyjevu po válečném zločinci S. Banderovi, na které EU nijak nereagovala, ač podporu extremismu sama definuje jako bezpečnostní hrozbu).

Pokud se podíváme na následky událostí na Majdanu z pohledu rusko-ukrajinských vztahů, tak se zde objevuje další problém do

budoucná. Tím je riziko přeměny krátkodobého konfliktu ve strukturální. Tato proměna, pokud k ní dojde, bude s největší pravděpodobností zapříčiněna trvalými následky, které majdanské násilnosti zanechaly na civilních obyvatelích. Tím je myšlena především fyzická a duševní újma postižených a pozůstalých, kteří pod tíhou vlastních zážitků, bolesti ze ztráty blízkých a obecným obviňováním Ruské federace (které je v současnosti na Ukrajině běžné) budou žít v sobě i budoucí generaci nenávist k Ruské federaci a všemu ruskému. Toto je v případě vztahů Ruské federace a Ukrajiny zvláště nesmyslné, neboť významná část ukrajinské populace má své příbuzné v Ruské federaci a naopak mnoho Rusů má své příbuzné na Ukrajině.

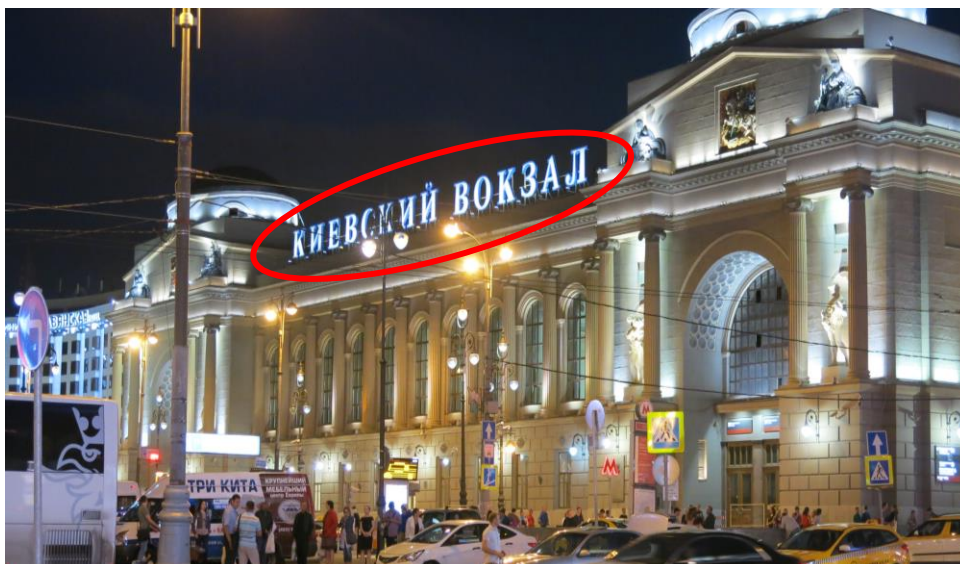
Rovněž kulturně a historicky k sobě mají Rusové a Ukrajinci velmi blízko, což však na druhou stranu nezpochybňuje konfliktní období (např. hladomory na Ukrajině ve 30. letech nebo začlenění Ukrajiny do struktury Sovětského svazu). Naopak hledání viníků ve vlastních řadách prakticky neexistuje, přestože jak bylo ukázáno výše, tak protesty byly vyvolány určitou zahraniční politikou tehdy legitimní vlády i prezidenta, což ve vyspělých a demokratických zemích lze jen stěží považovat za aktivitu opravňující ke krvavým protestům.

Proměna konfliktu ve strukturální tak bude v dlouhodobém horizontu blokovat a brzdit možnou spolupráci právě mezi Ruskou federací a Ukrajinou, která (jak je uvedeno výše byla vždy komplikovaná) přinášela oběma stranám určitý zisk, neboť ruský trh představoval pro Ukrajinu významné odbytiště především průmyslových výrobků, o které jinak ve státech západní Evropy není zájem, neboť západní průmysl je s tím ukrajinským do značné míry nekompatibilní a západní státy budou raději přirozeně podporovat vlastní průmysl, než ten ukrajinský. To je vidět na příkladu leteckého průmyslu, kdy západní společnosti upřednostní pro dodávku leteckých motorů do svých letadel své vlastní výrobce leteckých motorů před těmi ukrajinskými. Naopak ruský letecký průmysl představoval pro ukrajinské výrobce leteckých motorů tradičního odběratele.

Konečný dopad této nepříznivé situace tak bude opět na běžných civilních obyvatelích Ukrajiny, kteří budou čelit zvýšené nezaměstnanosti se všemi jejími důsledky. Při tom budou spolupráci s Ruskou federací odmítat přesto, že ta bude reálně tou jedinou cestou z bezvýchodné situace pro ukrajinskou ekonomiku.

Zároveň nutno podotknout, že pro Ruskou federaci tento konflikt nepředstavuje zdaleka takový problém jako pro Ukrajinu, která rozhodně není v Rusku považována za přirozeného nepřítele a z ruského pohledu stále existuje určitý prostor pro obnovení spolupráce. To je vidět na obr. 4., který znázorňuje „Kyjevské nádraží“ v Moskvě v roce 2016. Stejně tak jako v Moskvě zůstává v Ruské federaci mnoho názvů po Ukrajině nebo jejích městech, aniž by to budilo pohoršení nebo snahu o přejmenování tak, jak se tomu děje v opačném případě. Zde je třeba zmínit i svobodnou existenci Ukrajinského kulturního centra v centru Moskvy [16]. Z hlediska historické, kulturní i jazykové blízkosti Rusů a Ukrajinců se navíc pragmatická spolupráce mezi Ruskou federací a Ukrajinou jeví jako zcela přirozená a vzájemně efektivní a prospěšná. O tom, že si

tento fakt Ukrajina již sama uvědomuje, svědčí některé zprávy, které poukazují na příklad možné spolupráce ukrajinského výrobce leteckých motorů (Motor Sich) na projektu rusko-čínského těžkého vrtulníku AHL, kde Čína bude hrát prostředníka pro dodávku motorů, které tak nebudou dodány přímo do ruských závodů, nicméně ruská role je zde zcela jednoznačná a zásadní [14]. Neopomenutelným momentem zůstává i údajné zavření čokoládovny Roshen (majitelem je ukrajinský prezident P. Porošenko) v ruském Lipetsku, které bylo ohlášeno v roce 2017, což znamená, že ještě celých několik let po převratu na Majdanu tato čokoládovna fungovala a jeden z hlavních politiků, vystupujících proti Ruské federaci z této spolupráce s Ruskou federací osobně profitoval [15].

Zdroj: Fotoarchiv autora, Moskva 2016 [16]
Obrázek 4. Kyjevské nádraží v Moskvě

Spojené státy americké, které se od začátku jednoznačně stavěly za demonstranty, rovněž sehrály svoji úlohu. Americký viceprezident J. Biden řekl tehdejšímu prezidentovi V. Jankukovyčovi o americkém záměru zavést sankce proti ukrajinským představitelům, kteří se postavili proti demonstrovacím aktivistům. Takto se jednoznačně Spojené státy postavili na jednu stranu přicházejícího konfliktu, aniž by si nechali alespoň čas na zvážení, zda podpora těchto násilných aktivistů nebude poněkud kontraproduktivní z pohledu budoucích mezinárodních vztahů a především samotných Ukrajinců.

Nutno podotknout, že v těch dnech se ještě krize dotýkala východních částí země i Krymu minimálně (z hlediska silové snahy oddělit se od Ukrajiny). Nová ukrajinská vláda se tak pochopitelně okamžitě obrátila s žádostí o pomoc právě na své spojence v Evropské unii a USA. Ti ji sice vyhověli s žádostí o zmrazení účtů odvolaných ukrajinských funkcionářů, ale žádost o převedení těchto peněz na vládu zůstala nevyslyšena [9].

Při filozofickém zamyšlení nad tím, kdo na krizi vydělal a kdo prodělal, především z pohledu mezinárodních vztahů, lze dojít k jednoduchému závěru. Evropská unie ztratila

svoji pověst „mediátora“, na které si poměrně zakládala a která ji mohla přinést regionální zisk a uznání. Evropská unie a její členské státy rovněž čelí ekonomickým ztrátám díky protiruským sankcím. Spojené státy americké ztratili rovněž část zisku díky sankcím, ale na druhou stranu potenciálně vydělali nad tím, že EU musí hledat nové partnery místo RF a USA tak mohou teoreticky nahradit v některých odvětvích ruské místo.

Jak je tato evropská výměna ruských partnerů za americké pro koho výhodná již není předmětem tohoto článku a mohlo by to být samostatnou ekonomickou analýzou. Ruská federace se rovněž potýká se ztrátami díky sankcím, ale díky své rozloze, počtu obyvatel a technologické i surovinové základně bude patrně schopna v dlouhodobém horizontu Ukrajinu a evropský trh nahradit. Pokud se jí to podaří, bude to pro ni v dlouhodobém horizontu znamenat nikoliv zanedbatelný zisk. Na konci tohoto hodnocení je sama Ukrajina, jako hlavní aktér, která patrně ztratila nejvíce a získala nejméně (jak je podrobněji shrnuto v závěru tohoto článku).

ZÁVĚR

Tento článek popsal některé klíčové události, ke kterým došlo během ukrajinského převratu na Majdanu na přelomu let 2013 a 2014 a které měly zásadní vliv na budoucí dění nejen na Ukrajině, ale v mezinárodních vztazích dokonce ve světovém měřítku.

Jak byly události z přelomu roku 2013 a 2014 popsány výše, jednoznačně vyplývá skutečnost, že systém ochrany obyvatelstva byl na Majdanu zcela nefunkční od samého začátku vypuknutí krize. Ukrajinské vedení řešilo spíše politické otázky a otázky vlastní existence, místo toho, aby zabezpečilo fungování tohoto systému. Naopak nutno podotknout, že demonstrující sami svým kriminálním chováním (tehdy šlo o porušení tehdejšího ukrajinského práva v podobě výtržností, ublížení na zdraví, ublížení na zdraví s následkem smrti a dalších trestných činů) zapříčinili situaci natolik závažnou, že zcela ochromili původně demokraticky a zcela legitimně zvolené vedení státu, které nemohlo přijmout standardní kroky vedoucí k ochraně obyvatelstva při mimořádné události.

Dopad událostí z Majdanu na ukrajinské obyvatelstvo se jeví z realistického pohledu (realismus mj. zastává názor, podle kterého se státy chovají sobecky se snahou maximalizace vlastního zisku a jakákoliv vnější pomoc je pouhá snaha o další zisk pro sebe sama v dlouhodobém horizontu a posílení vlastní moci na mezinárodní scéně) jako zcela tragický, alespoň z krátkodobého časového horizontu. Situace však nevypadá v tuto chvíli pro ukrajinské civilisty lépe ani v tom dlouhodobém horizontu.

Nezávislost Ukrajiny na Ruské federaci stála Ukrajinu do současnosti téměř 10 000 lidských životů, které dříve nebyly ruskou zahraniční politikou nikterak zásadně ohroženy a při tom bojové aktivity na východě země stále pokračují a mrtvých přibývá. Je tak na zvážení každého čtenáře, zda tuto cenu bude považovat za přiměřenou za to, že se Ukrajina začala přiklánět k Západu, který o ni evidentně nijak významně nestojí (což potvrzuje realistické pojetí tohoto článku) a opustila tak již alespoň částečně fungující spolupráci s Ruskou federací, ke které se stejně alespoň v některých případech bude muset alespoň do určité míry vrátit, pokud bude chtít udržet svůj hlavní ekonomický potenciál, kterým je průmysl. Zde tak zůstává poslední a nezodpovězená otázka, zda současné politické směřování země se všemi svými důsledky ospravedlňuje obětí lidí, kteří přišli na Majdanu o život.

Pro reálné vyřešení konfliktu a překonání nenávisti bude třeba kromě politických otázek řešit i soužití Ukrajinců a Rusů. Podle některých odborníků takové soužití možné je, neboť oba národy mají společné historické a kulturní (i jazykové) kořeny a právě na jejich základech je třeba stavět společnou budoucnost v míru [17].

O AUTOROVI

Autor je důstojníkem Armády České republiky, nicméně zde prezentované závěry jsou výsledky jeho vlastního výzkumu realizovaného v rámci jeho doktorského studia na FBMI ČVUT a jeho již dlouhodobého zájmu o problematiku mezinárodní bezpečnosti, konfliktu na Ukrajině a ruské zahraniční politiky. Autor v článku nereprezentuje oficiální názor Ministerstva obrany nebo AČR, ale závěry svého vlastního výzkumu. Jeho závěry se tak od těch oficiálních mohou i lišit.

LITERATÚRA

- [1] MACHIAVELLI, N.: *Vladař*. 4. vyd. Praha, Nakladatelství XYZ, s. r. o. Praha, 2007, 203 s.
- [2] KRATOCHVÍL, P., DRULÁK, P.: *Encyklopedie mezinárodních vztahů*. 1. vyd. Praha, Portál, s. r. o., 2009, 367 s.
- [3] Oficiální informační tabule a památníky rozmístěné na Majdanu, vlastní fotoarchiv autora, Kyjev, 2017.

- [4] SVOBODA, K. *Konference: Ukrajina mezi EU a Ruskem*. Europeum, Praha, 26. 4. 2013.
- [5] EICHLER, J.: *Od Hirošimy po Bělehrad: Válka a mír v druhé polovině 20. století*. 1. vyd. Praha, Karolinum, 2014, 273 s.
- [6] *Національна Поліція* (27. 1. 2017, on line), dostupné z: <https://www.npu.gov.ua/ru/publish/article/989615>.
- [7] *RT* (4. 3. 2017, on line), dostupné z: <https://www.rt.com/news/233807-ukraine-maidan-riots-photos/>.
- [8] *CEREVENYKRIZ* (9. 3. 2017, on line), dostupné z: http://www.cervenyriz.eu/cz/mhp/konvence.htm#_ednref6.
- [9] SYRUČEK, M.: *Rusko-ukrajinské vztahy: Mýty a skutečnost*. Praha, Grada Publishing, a.s., 2015, 336 s.
- [10] *UN* (6. 3. 2017, on line), dostupné z: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=55750#.WL2ggTgbQYg>.
- [11] *USAID* (6. 3. 2017, on line), dostupné z: <https://explorer.usaid.gov/aid-trends.html>.
- [12] *TRADE.EC.EUROPA* (7. 3. 2017, on line), dostupné z: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113459.pdf.
- [13] *INFO* (6. 3. 2017, on line), dostupné z: <https://www.info.cz/svet/trump-omezi-zahranicni-pomoc-o-penize-nejspise-prijde-ukrajina-ale-i-cesko-5453.html>.
- [14] *UKRHOTNEWS* (12. 3. 2017, on line), dostupné z: <https://ukrhotnews.com/2017/02/13/motor-sich-can-produce-the-engine-for-the-russian-chinese-helicopter-merchant/>.
- [15] *KYIV POST* (18. 5. 2017, on line), dostupné z: <https://www.kyivpost.com/ukraine-politics/poroshenko-closes-russia-roshen-factory.html>.
- [16] *Kyjevské nádraží v Moskvě*, vlastní fotoarchiv autora, Moskva, 2016.
- [17] POLREICH, M.: *Osobní rozhovor autora s bývalým čs. diplomatem*. Praha, 2016.